

Учреждение образования
«Барановичский государственный университет»

Вестник БарГУ

Ежеквартальный научно-практический журнал

Издаётся с марта 2013 г.

Выпуск 4, декабрь, 2016.

Серия «Исторические науки
и археология. Экономические
науки. Юридические науки»

Учредитель: учреждение образования «Барановичский государственный университет».

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Главный редактор журнала Кочурко Василий Иванович, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, академик Белорусской инженерной академии, академик Международной академии технического образования, академик Международной академии наук педагогического образования, академик Академии экономических наук Украины, Заслуженный работник образования Республики Беларусь, ректор учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Заместитель главного редактора журнала Никишова Алла Васильевна, кандидат филологических наук, доцент, проректор по научной работе учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ СЕРИИ

Главный редактор серии

Познякевич Виктория Николаевна, кандидат экономических наук, заведующий кафедрой бухгалтерского учёта, анализа, аудита и статистики учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Ответственный секретарь серии

Кременевская Виктория Николаевна, преподаватель кафедры теоретической и прикладной экономики факультета экономики и права учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Редактор текстов на английском языке

Манкевич Жанна Борисовна, кандидат психологических наук, старший преподаватель кафедры теории и практики английского языка учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Андряшко Марина Васильевна (*ответственный за направление «Юридические науки»*), кандидат юридических наук, доцент, заведующий кафедрой государственного управления и уголовно-правовых дисциплин учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Демидович Анатолий Викторович (*ответственный за направление «Исторические науки и археология»*), кандидат исторических наук, заведующий кафедрой социально-гуманитарных дисциплин учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Климук Владимир Владимирович (*ответственный за направление «Экономические науки»*), кандидат экономических наук, начальник учебно-методического отдела учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Безуглая Виктория Александровна, кандидат экономических наук, доцент, декан факультета экономики и права учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Василевич Григорий Алексеевич, Заслуженный юрист Республики Беларусь, доктор юридических наук, профессор, заведующий кафедрой конституционного права Белорусского государственного университета (Минск, Республика Беларусь).

Вишневицкий Алексей Фёдорович, доктор исторических наук, профессор кафедры теории и истории государства и права учреждения образования «Академия Министерства внутренних дел Республики Беларусь» (Минск, Республика Беларусь).

Гурский Василий Леонидович, кандидат экономических наук, доцент, заведующий кафедрой экономики частного учреждения образования «БИП — Институт правоведения» (Минск, Республика Беларусь).

Демичев Дмитрий Михайлович, доктор юридических наук, профессор, заведующий кафедрой теории и истории права учреждения образования «Белорусский государственный экономический университет» (Минск, Республика Беларусь).

Житкевич Галина Яковлевна, кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры бухгалтерского учёта, анализа, аудита и статистики учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Захарченко Людмила Анатольевна, кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономической теории учреждения образования «Брестский государственный технический университет» (Брест, Республика Беларусь).

Карев Дмитрий Владимирович, доктор исторических наук, профессор, профессор кафедры финансов и бухгалтерского учёта, директор Центра социально-экономических и междисциплинарных исследований диаспор и зарубежного белорусоведения учреждения образования «Гродненский государственный университет имени Янки Купалы» (Гродно, Республика Беларусь).

Касич Алла Александровна, доктор экономических наук, профессор Кременчугского национального университета имени М. Остроградского (Кременчуг, Украина).

Ключко Римма Николаевна, кандидат юридических наук, доцент, и. о. заведующего кафедрой уголовного права, уголовного процесса и криминалистики учреждения образования «Гродненский государственный университет имени Янки Купалы» (Гродно, Республика Беларусь).

Козлова Зоя Николаевна, кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры социально-гуманитарных дисциплин учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Колядко Иван Николаевич, кандидат юридических наук, профессор, профессор кафедры гражданского процесса и трудового права Белорусского государственного университета (Минск, Республика Беларусь).

Куган Светлана Фёдоровна, кандидат экономических наук, доцент, заместитель декана экономического факультета учреждения образования «Брестский государственный технический университет» (Брест, Республика Беларусь).

Кузьменко Владимир Иванович, доктор исторических наук, профессор, заведующий Центром истории постиндустриального общества Государственного научного учреждения «Институт истории Национальной академии наук Беларуси» (Минск, Республика Беларусь).

Литвинский Александр Владимирович, кандидат исторических наук, доцент кафедры социально-гуманитарных дисциплин учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Лосев Владимир Владимирович, кандидат юридических наук, доцент, заместитель директора Государственного учреждения «Научно-практический центр проблем укрепления законности и правопорядка Генеральной прокуратуры Республики Беларусь» (Минск, Республика Беларусь).

Лютый Анатолий Михайлович, доктор исторических наук, профессор, заведующий кафедрой истории Беларуси учреждения образования «Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка» (Минск, Республика Беларусь).

Манкевич Ирина Петровна, кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры гражданско-правовых дисциплин учреждения образования «Белорусский государственный экономический университет» (Минск, Республика Беларусь).

Матвеев Ярослав Николаевич, кандидат юридических наук, уполномоченный ректора Университета в Белостоке по делам сотрудничества с университетами Восточной Европы (Белосток, Польша).

Медведева Гульнара Борангалиевна, кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономической теории учреждения образования «Брестский государственный технический университет» (Брест, Республика Беларусь).

Момот Татьяна Валерьевна, доктор экономических наук, профессор Харьковской национальной академии городского хозяйства (Харьков, Украина).

Нечухрин Александр Николаевич, доктор исторических наук, профессор, декан факультета истории, коммуникации и туризма, профессор кафедры всеобщей истории учреждения образования «Гродненский государственный университет имени Янки Купалы» (Гродно, Республика Беларусь).

Омельняк Александр Михайлович, кандидат экономических наук, доцент, заведующий кафедрой экономической теории учреждения образования «Брестский государственный технический университет» (Брест, Республика Беларусь).

Острогляд Александр Васильевич, кандидат юридических наук, доцент, проректор по научной работе частного высшего учебного заведения «Ивано-Франковский университет права имени Короля Даниила Галицкого» (Ивано-Франковск, Украина).

Солодовников Сергей Юрьевич, доктор экономических наук, доцент, заведующий кафедрой экономики и права Белорусского национального технического университета (Минск, Республика Беларусь).

Скоморовский Виталий Богданович, доктор юридических наук, доцент, заведующий кафедрой теории и истории государства и права частного высшего учебного заведения «Ивано-Франковский университет права имени Короля Даниила Галицкого» (Ивано-Франковск, Украина).

Сулайманова Назгуль Назарбековна, доктор юридических наук, доцент, заведующий кафедрой уголовного права и криминологии Государственного образовательного учреждения высшего профессионального образования «Кыргызско-Российский Славянский университет» (Бишкек, Кыргызская Республика).

Сыдыкова Лейла Чынтургановна, доктор юридических наук, профессор, проректор по международной деятельности Государственного образовательного учреждения высшего профессионального образования «Кыргызско-Российский Славянский университет» (Бишкек, Кыргызская Республика).

Таранова Татьяна Сергеевна, доктор юридических наук, профессор, заведующий кафедрой гражданско-правовых дисциплин учреждения образования «Белорусский государственный экономический университет» (Минск, Республика Беларусь).

Функ Ян Иосифович, доктор юридических наук, профессор, профессор кафедры финансового права и правового регулирования хозяйственной деятельности Белорусского государственного университета (Минск, Республика Беларусь).

Черняк Юрий Вячеславович, кандидат исторических наук, доцент кафедры теории права и гражданско-правовых дисциплин учреждения образования «Барановичский государственный университет» (Барановичи, Республика Беларусь).

Шалаев Владимир Павлович, доктор философских наук, профессор, декан факультета социальных технологий Федерального государственного бюджетного образовательного учреждения высшего профессионального образования «Поволжский государственный технологический университет» (Йошкар-Ола, Республика Марий Эл, Российская Федерация).

Шабанов Вячеслав Борисович, доктор юридических наук, профессор, заведующий кафедрой криминалистики Белорусского государственного университета (Минск, Республика Беларусь).

Шамурзаев Таалайбек Турсунович, доктор юридических наук, доцент, заведующий кафедрой уголовного процесса и криминалистики Государственного образовательного учреждения высшего профессионального образования «Кыргызско-Российский Славянский университет» (Бишкек, Кыргызская Республика).

Шевлюков Александр Петрович, доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой бухгалтерского учёта и финансового менеджмента в отраслях народного хозяйства учреждения образования «Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации» (Гомель, Республика Беларусь).

Юркевич Николай Григорьевич, доктор юридических наук, профессор, профессор кафедры гражданского процесса и трудового права Белорусского государственного университета (Минск, Республика Беларусь).

Яковчик Николай Степанович, доктор экономических наук, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, директор Института повышения квалификации и переподготовки кадров АПК учреждения образования «Белорусский государственный аграрный технический университет» (Минск, Республика Беларусь).

Адрес редакции:

ул. Войкова, 21, 225404 г. Барановичи.

Телефон: +375 (163) 45 46 28.

E-mail: vestnik@barsu.by

Подписные индексы: 00993 — для индивидуальных подписчиков; 009932 — для организаций.

Свидетельство о регистрации средств массовой информации № 1533 от 30.07.2012, выданное Министерством информации Республики Беларусь.

В соответствии с приказом Высшей аттестационной комиссии Республики Беларусь от 21 января 2015 г. № 16 научно-практический журнал «Вестник БарГУ» серия «Исторические науки и археология. Экономические науки. Юридические науки» включён в Перечень научных изданий Республики Беларусь для опубликования результатов диссертационных исследований по историческим наукам и археологии, экономическим и юридическим наукам.

Научно-практический журнал «Вестник БарГУ» включён в РИНЦ (Российский индекс научного цитирования), лицензионный договор № 06-01/2016.

Издатель: учреждение образования «Барановичский государственный университет».

Выходит на русском, белорусском и английском языках.

Журнал распространяется на территории Республики Беларусь.

Заведующий редакционно-издательским отделом Е. Г. Хохол

Технический редактор В. В. Кукреш, А. Ю. Сидоренко

Компьютерная вёрстка В. В. Кукреш, С. М. Глушак

Корректор С. А. Березнюк

Подписано в печать 19.12.2016. Формат 60 r 84 ¹/₈. Бумага ксероксная. Печать цифровая. Гарнитура Таймс. Усл. печ. л. 19,10. Уч.-изд. л. 14,30. Тираж 75 экз. Заказ 2607.

Цена свободная.

Полиграфическое исполнение: открытое акционерное общество «Красная звезда». Свидетельство о государственной ре-гистрации издателя, изготовителя и распространителя печатных изданий № 2/7 от 28.10.2013.

Юридический адрес: пер. 1-й Загородный, 3, 220073 Минск.

Почтовый адрес: ул. Советская, 80, 225409 Барановичи.

© БарГУ, 2016

Установа адукацыі
«Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт»

Веснік БарДУ

Штоквартальны навукова-практычны часопіс

Выдаецца з сакавіка 2013 г. Выпуск 4, снежань, 2016. Серыя «Гістарычныя навукі і археалогія. Эканамічныя навукі. Юрыдычныя навукі»

Заснавальнік: установа адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт».

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

Галоўны рэдактар часопіса Качурка Васіль Іванавіч, доктар сельскагаспадарчых навук, прафесар, акадэмік Беларускай інжынернай акадэміі, акадэмік Міжнароднай акадэміі тэхнічнай адукацыі, акадэмік Міжнароднай акадэміі навук педагагічнай адукацыі, акадэмік Акадэміі эканамічных навук Украіны, Заслужаны работнік адукацыі Рэспублікі Беларусь, рэктар установы адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Намеснік галоўнага рэдактара часопіса Нікішова Ала Васільеўна, кандыдат філалагічных навук, дацэнт, прарэктар па навуковай рабоце ўстановы адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ СЕРЫІ

Галоўны рэдактар серыі

Пазнякевіч Вікторыя Мікалаеўна, кандыдат эканамічных навук, загадчык кафедры бухгалтарскага ўліку, аналізу, аўдыту і статыстыкі ўстановы адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Адказны сакратар серыі

Крамнеўская Вікторыя Мікалаеўна, выкладчык кафедры тэарэтычнай і прыкладной эканомікі факультэта эканомікі і права ўстановы адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Рэдактар тэкстаў на англійскай мове

Манкевіч Жанна Барысаўна, кандыдат псіхалагічных навук, старшы выкладчык кафедры тэорыі і практыкі англійскай мовы ўстановы адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Андрыяшка Марына Васільеўна (*адказны за напрамак «Юрыдычныя навукі»*), кандыдат юрыдычных навук, дацэнт, загадчык кафедры дзяржаўнага кіравання і крымінальна-прававых дысцыплін установы адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Дземідовіч Анатоль Віктаравіч (*адказны за напрамак «Гістарычныя навукі і археалогія»*), кандыдат гістарычных навук, загадчык кафедры сацыяльна-гуманітарных дысцыплін установы адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Клімук Уладзімір Уладзіміравіч (*адказны за напрамак «Эканамічныя навукі»*), кандыдат эканамічных навук, начальнік навучальна-метадычнага аддзела ўстановы адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Амельянюк Аляксандр Міхайлавіч, кандыдат эканамічных навук, дацэнт, загадчык кафедры эканамічнай тэорыі ўстановы адукацыі «Брэсцкі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт» (Брэст, Рэспубліка Беларусь).

Астрагляд Аляксандр Васільевіч, кандыдат юрыдычных навук, дацэнт, прарэктар па навуковай рабоце прыватнай вышэйшай навучальнай установы «Івана-Франкоўскі ўніверсітэт права імя Караля Данііла Галіцкага» (Івана-Франкоўск, Украіна).

Бязуглая Вікторыя Аляксандраўна, кандыдат эканамічных навук, дацэнт, дэкан факультэта эканомікі і права ўстановы адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Васілевіч Рыгор Аляксеевіч, Заслужаны юрыст Рэспублікі Беларусь, доктар юрыдычных навук, прафесар, загадчык кафедры канстытуцыйнага права Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Вішнеўскі Аляксей Фёдаравіч, доктар гістарычных навук, прафесар установы адукацыі «Акадэмія Міністэрства ўнутраных спраў Рэспублікі Беларусь» (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Гурскі Васіль Леанідавіч, кандыдат эканамічных навук, дацэнт, загадчык кафедры эканомікі прыватнай устано-
вы адукацыі «БІП — Інстытут правазнаўства» (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Дземічаў Дзмітрый Міхайлавіч, доктар юрыдычных навук, прафесар, загадчык кафедры тэорыі і гісторыі права
ўстанова адукацыі «Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт» (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Жыткевіч Галіна Якаўлеўна, кандыдат эканамічных навук, дацэнт, дацэнт кафедры бухгалтарскага ўліку, аналі-
зу, аўдыту і статыстыкі ўстанова адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Захарчанка Людміла Анатольеўна, кандыдат эканамічных навук, дацэнт, дацэнт кафедры эканамічнай тэорыі
ўстанова адукацыі «Брэсцкі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт» (Брэст, Рэспубліка Беларусь).

Казлова Зоя Мікалаеўна, кандыдат гістарычных навук, дацэнт, дацэнт кафедры сацыяльна-гуманітарных дыс-
цыплін устаноў адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Калядка Іван Мікалаевіч, кандыдат юрыдычных навук, дацэнт, загадчык кафедры грамадзянскага працэсу
і працоўнага права Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Караў Дзмітрый Уладзіміравіч, доктар гістарычных навук, прафесар, прафесар кафедры фінансаў і бухгал-
тарскага ўліку, дырэктар Цэнтра сацыяльна-эканамічных і міждысцыплінарных даследаванняў дзяспар
і межэчнага беларускага ўстанова адукацыі «Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы» (Гродна,
Рэспубліка Беларусь).

Касіч Ала Аляксандраўна, доктар эканамічных навук, прафесар Крамянчугскага нацыянальнага ўніверсітэ-
та імя М. Астраградскага (Крамянчуг, Украіна).

Ключко Рыма Мікалаеўна, кандыдат юрыдычных навук, дацэнт, дацэнт кафедры крымінальнага права і кры-
міналогіі ўстанова адукацыі «Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы» (Гродна, Рэспубліка Беларусь).

Куган Святлана Фёдораўна, кандыдат эканамічных навук, дацэнт, намеснік дэкана эканамічнага факультэта
ўстанова адукацыі «Брэсцкі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт» (Брэст, Рэспубліка Беларусь).

Кузьменка Уладзімір Іванавіч, доктар гістарычных навук, прафесар, загадчык Цэнтра гісторыі постіндустры-
яльнага грамадства Дзяржаўнай навуковай устаноў «Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі»
(Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Літвінскі Аляксандр Уладзіміравіч, кандыдат гістарычных навук, дацэнт кафедры сацыяльна-гуманітарных
дысцыплін устаноў адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Лосеў Уладзімір Уладзіміравіч, кандыдат юрыдычных навук, дацэнт, намеснік дырэктара Дзяржаўнай уста-
новы «Навукова-практычны цэнтр праблем умацавання законнасці і правапарадку Генеральнай пракуратуры
Рэспублікі Беларусь» (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Люты Анатоль Міхайлавіч, доктар гістарычных навук, прафесар, загадчык кафедры гісторыі Беларусі ўста-
новы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка» (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Манкевіч Ірына Пятроўна, кандыдат юрыдычных навук, дацэнт, дацэнт кафедры грамадзянска-прававых
дысцыплін устаноў адукацыі «Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт» (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Матвяхук Яраслаў Мікалаевіч, кандыдат юрыдычных навук, упаўнаважаны рэктара Універсітэта ў Беластоку
па справах супрацоўніцтва з універсітэтамі Усходняй Еўропы (Беласток, Польшча).

Мядзведзева Гульнара Барангаліеўна, кандыдат эканамічных навук, дацэнт, дацэнт кафедры эканамічнай
тэорыі ўстанова адукацыі «Брэсцкі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт» (Брэст, Рэспубліка Беларусь).

Момат Таццяна Валер'еўна, доктар эканамічных навук, прафесар Харкаўскай нацыянальнай акадэміі гарад-
скай гаспадаркі (Харкаў, Украіна).

Нячухрын Аляксандр Мікалаевіч, доктар гістарычных навук, прафесар, дэкан факультэта гісторыі, камуніка-
цыі і турызму, прафесар кафедры ўсеагульнай гісторыі ўстанова адукацыі «Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя
Янкі Купалы» (Гродна, Рэспубліка Беларусь).

Саладоўнікаў Сяргей Юр'евіч, доктар эканамічных навук, дацэнт, загадчык кафедры эканомікі і права Бела-
рускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Скамароўскі Віталій Багданавіч, доктар юрыдычных навук, дацэнт, загадчык кафедры тэорыі і гісторыі дзяр-
жавы і права прыватнай вышэйшай навучальнай устаноў «Івана-Франкоўскі ўніверсітэт права імя Караля Данііла
Галіцкага» (Івана-Франкоўск, Украіна).

Сулайманова Назгуль Назарбекаўна, доктар юрыдычных навук, дацэнт, загадчык кафедры крымінальнага
права і крыміналогіі Дзяржаўнай адукацыйнай устаноў вышэйшай прафесійнай адукацыі «Кыргызска-Расійскі
Славянскі ўніверсітэт» (Бішкек, Кыргызская Рэспубліка).

Сыдыкава Лейла Чынтурганаўна, доктар юрыдычных навук, прафесар, прарэктар па міжнароднай дзейнасці
Дзяржаўнай адукацыйнай устаноў вышэйшай прафесійнай адукацыі «Кыргызска-Расійскі Славянскі ўніверсітэт»
(Бішкек, Кыргызская Рэспубліка).

Таранова Таццяна Сяргеёўна, доктар юрыдычных навук, прафесар, загадчык кафедры грамадзянска-права-
вых дысцыплін устаноў адукацыі «Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт» (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Функ Ян Іосіфавіч, доктар юрыдычных навук, прафесар, прафесар кафедры фінансавага права і прававога
рэгулявання гаспадарчай дзейнасці Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Чарняк Юрый Вячаслававіч, кандыдат гістарычных навук, дацэнт кафедры тэорыі права і грамадзянска-прававых дысцыплін ўстанова адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт» (Баранавічы, Рэспубліка Беларусь).

Шалаеў Уладзімір Паўлавіч, доктар філасофскіх навук, прафесар, дэкан факультэта сацыяльных тэхналогій Федэральнай дзяржаўнай бюджэтай адукацыйнай установы вышэйшай прафесійнай адукацыі «Паволжскі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт» (Іашкар-Ала, Рэспубліка Марый Эл, Расійская Федэрацыя).

Шабанаў Вячаслаў Барысавіч, доктар юрыдычных навук, прафесар, загадчык кафедры крыміналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Шамурзаеў Таалайбек Турсунавіч, доктар юрыдычных навук, дацэнт, загадчык кафедры крымінальнага працэсу і крыміналістыкі Дзяржаўнай адукацыйнай установы вышэйшай прафесійнай адукацыі «Кыргызска-Расійскі Славянскі ўніверсітэт» (Бішкек, Кыргызская Рэспубліка).

Шаўлюкоў Аляксандр Пятровіч, доктар эканамічных навук, прафесар, загадчык кафедры бухгалтарскага ўліку і фінансавага менеджменту ў галінах народнай гаспадаркі ўстанова адукацыі «Беларускі гандлёва-эканамічны ўніверсітэт спажывецкай кааперацыі» (Гомель, Рэспубліка Беларусь).

Юркевіч Мікалай Рыгоровіч, доктар юрыдычных навук, прафесар, прафесар кафедры грамадзянскага працэсу і працоўнага права Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Якаўчык Мікалай Сцяпанавіч, доктар эканамічных навук, доктар сельскагаспадарчых навук, прафесар, дырэктар Інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў АПК установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны аграрны тэхнічны ўніверсітэт» (Мінск, Рэспубліка Беларусь).

Адрас рэдакцыі:

вул. Войкава, 21, 225404 г. Баранавічы.

Тэлефон: +375 (163) 45 46 28.

E-mail: vestnik@barsu.by

Падпісныя індэксы: 00993 — для індывідуальных падпісчыкаў; 009932 — для арганізацый.

Пасведчанне аб рэгістрацыі сродкаў масавай інфармацыі № 1533 ад 30.07.2012, выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

У адпаведнасці з загадам Вышэйшай атэстацыйнай камісіі Рэспублікі Беларусь ад 21 студзеня 2015 г. № 16 навукова-практычны часопіс «Веснік БарДУ» серыя «Гістарычныя навукі і археалогія. Эканамічныя навукі. Юрыдычныя навукі» ўключаны ў Пералік навуковых выданняў Рэспублікі Беларусь для апублікавання вынікаў дысертацыйных даследаванняў па гістарычных навук і археалогіі, эканамічных і юрыдычных навук.

Навукова-практычны часопіс «Веснік БарДУ» ўключаны ў РІНЦ (Расійскі індэкс навуковага цытавання), ліцэнзійны дагавор № 06-01/2016.

Выдавец: установа адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт».

Выходзіць на рускай, беларускай і англійскай мовах.

Часопіс распаўсюджваецца на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь.

Загадчык рэдакцыйна-выдавецкага аддзела А. Г. Хахол

Тэхнічны рэдактар В. У. Кукраш, Г. Ю. Сідарэнка

Камп'ютарная вёрстка В. У. Кукраш, С. М. Глушак

Карэктар С. А. Беззнюк

Падпісана да друку 19.12.2016. Фармат 60 г 84 ¹/₈. Папера ксераская. Друк лічбавы. Гарнітура Таймс. Ум. друк. арк. 19,10. Ул.-выд. арк. 14,30. Тыраж 75 экз. Заказ 2607.

Кошт свабодны.

Паліграфічнае выкананне: адкрытае акцыянернае таварыства «Чырвоная зорка». Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы, распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 2/7 ад 28.11.2013.

Юрыдычны адрас: завул. 1-ы Загарадны, 3, 220073 Мінск.

Паштовы адрас: вул. Савецкая, 80, 225409 Баранавічы.

Educational Institution
“Baranovichi State University”

BarSU Herald

A quarterly scientific and practical journal

Published since March 2013 Volume 4, December, 2016. Series “Historical sciences and
archaeology. Economics. Law”

Promoter: Educational Institution “Baranovichi State University”.

EDITORIAL BOARD

Editor in Chief Vasily Ivanovich Kochurko, Rector of Baranovichi State University, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Academician of the Belarusian Academy of Engineering, Academician of the International Academy of Technical Education, Academician of the International Academy of Pedagogical Education, Academician of the Academy of Economic Sciences of the Ukraine, Honored Worker of Education of the Republic of Belarus (Baranovichi, the Republic of Belarus).

Deputy Chief Editor Alla Vasilyevna Nikishova, Ph. D. in Philology, Vice-rector for Scientific Work of Baranovichi State University, Associate Professor (Baranovichi, the Republic of Belarus).

EDITORIAL BOARD OF THE SERIES

Series Executive Editor

Victorya N. Poznyakevich, Ph. D. in Economic Sciences, Head of the Accounting, Analysis, Audit and Statistics Chair, Economics and Law Department of Baranovichi State University (Baranovichi, the Republic of Belarus).

Executive Secretary of the Issue

Victorya N. Kremenevskaya, lecturer of Theoretical and Applied Economics Chair, Economics and Law Department of Baranovichi State University (Baranovichi, the Republic of Belarus).

English Texts Editor

Zhanna B. Mankevich, Senior lecturer of the English Language Theory and Practice Chair, Slavic and Germanic Languages Department of Baranovichi State University, Ph. D. in Psychology (Baranovichi, the Republic of Belarus).

Maryna V. Andryashka (*Responsible for the topic area “Law”*), Ph.D. in Law, Associate Professor, Head of the Department of Public Administration and Criminal Law Disciplines Baranovichi State University (Baranovichi, the Republic of Belarus).

Anatoly V. Denidovich (*Responsible for the topic area “Historical sciences and archaeology”*), Ph. D. in History, Head of the Social Sciences and Humanities Chair of Baranovichi State University (Baranovichi, the Republic of Belarus).

Vladimir V. Klimuk (*Responsible for the topic area “Economics”*), Ph. D. in Economic Sciences, Head of educational and methodical Department, Baranovichi State University (Baranovichi, the Republic of Belarus).

Victorya A. Bezuglaya, Ph. D. in Economic Sciences, Dean of the Economics and Law Department of Baranovichi State University (Baranovichi, the Republic of Belarus).

Grigory A. Vasilevich, Honoured Lawyer of the Republic of Belarus, Dr. of Law, Professor, Head of the Constitutional Law Chair of the Belarusian State University (Minsk, the Republic of Belarus).

Aleksey F. Vishnevskiy, Dr. of History, Professor of the Theory and History of State and Law Chair of Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Belarus (Minsk, the Republic of Belarus).

Vasily L. Gursky, Ph. D. in Economics Sciences, Associate Professor, Head of the Economics of a Private Educational

Dmitry M. Demichev, Dr. of Law, Professor, Head of the Theory and History of Law Chair of Belarusian State Economic University (Minsk, the Republic of Belarus).

Galina Yakovlevna Zhitkevich, Ph. D. in Economic Sciences, Ass. Prof. of the Department of Accounting, Analysis, Audit and Statistics Baranovichi State University (Baranovichi, the Republic of Belarus).

Lyudmila A. Zakharchenko, Ph. D. in Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Economic Theory Chair of Brest State Technical University (Brest, the Republic of Belarus).

Dmitry V. Karev, Dr. of History, Professor, Professor of the Financial and Accounting Chair, the Director of the Center for Socio-economic and Interdisciplinary Research in Belarusian Diaspora and Foreign Belarus Studies of Yanka Kupala State University of Grodno (Grodno, the Republic of Belarus).

Alla A. Kasich, Dr. of Economic Sciences, Professor of Michail Ostrogradski National University of Kremenchug (Kremenchug, Ukraine).

Rimma N. Klyuchko, Ph. D. in Law, Associate Professor, Acting Head of the Criminal Law and Criminology Chair of Yanka Kupala State University of Grodno (Grodno, Belarus).

Zoya N. Kozlova, Ph. D. in History, Associate Professor, Associate Professor of the Social Sciences and Humanities Chair of Baranovichi State University (Baranovichi, the Republic of Belarus).

Ivan N. Kolyadko, Ph. D. in Law, Professor, Professor of the Civil Procedures and Labor Law Chair of the Belarusian State University (Minsk, the Republic of Belarus).

Svetlana F. Coogan, Ph. D. in Law, Associate Professor, Deputy Dean of Economics Department Brest State Technical University (Brest, the Republic of Belarus).

Vladimir I. Kuzmenko, Dr. of History, Professor, Head of the Center for History of Post-industrial Society of the State Scientific Establishment "Institute of History of the National Academy of Sciences of Belarus" (Minsk, the Republic of Belarus).

Aleksandr V. Litvinsky, Ph. D. in History, Associate Professor of the Social Sciences and Humanities Chair of Baranovichi State University (Baranovichi, the Republic of Belarus).

Vladimir V. Losev, Ph. D. in Law, Associate Professor, Deputy Director of the State Institution "Scientific Practical Center of Problems of Law and Order Strengthening of the Office of Prosecutor General of the Republic of Belarus" (Minsk, the Republic of Belarus).

Anatoly M. Lyuty, Dr. of History, Professor, Head of the History of Belarus Chair of Belarusian Maxim Tank State Pedagogical University (Minsk, the Republic of Belarus).

Irina P. Mankevich, Ph. D. in Law, Associate Professor, Associate Professor of the Civil and Legal Disciplines Chair of Belarusian State Economic University (Minsk, the Republic of Belarus).

Jaroslav N. Matveyuk, Ph. D. in Law, authorized by the Rector of the University in Bialystok for Cooperation with universities in Eastern Europe (Bialystok, Poland).

Gulnara B. Medvedeva, Ph. D. in Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Economic Theory Chair Brest State Technical University (Brest, the Republic of Belarus).

Tatyana V. Momot, Dr. of Economic Sciences, Professor of Kharkov National Academy of Municipal Economy (Kharkov, Ukraine).

Aleksandr N. Nechyuhryn, Dr. of History, Professor, Dean of the History, Communication and Tourism Department, Professor of the General History Chair of Yanka Kupala State University of Grodno (Grodno, the Republic of Belarus).

Aleksandr M. Omelyanyuk, Ph. D. in Economical Sciences, Associate Professor, Head of the Economic Theory Chair of Brest State Technical University (Brest, the Republic of Belarus).

Alexander V. Ostroglyad, Ph. D. in Law, Associate Professor, Vice-rector for Scientific Work of King Daniel of Galicia Ivano-Frankivsk University of Law (Ivano-Frankivsk, Ukraine).

Vitaly B. Skomorovsky, Dr. of Law, Associate Professor, Head of the Theory and History of State and Law Chair of King Daniel of Galicia Ivano-Frankivsk University of Law (Ivano-Frankivsk, Ukraine).

Sergey Y. Solodovnikov, Dr. of Economic Sciences, Associate Professor, Head of the Economics and Law Chair of the Belarusian National Technical University (Minsk, the Republic of Belarus).

Nazgul N. Sulaimanova, Dr. of Law, Associate Professor, Head of the Criminal Law and Criminology Chair of Kyrgyz-Russian Slavic University (Bishkek, Kyrgyz Republic).

Leila Ch. Sydykova, Dr. of Law, Professor, Vice-rector for International Relations of Kyrgyz-Russian Slavic University (Bishkek, Kyrgyz Republic).

Taalaipek T. Shamurzaev, Dr. of Law, Associate Professor, Head of the Criminal Procedure and Criminalistics Chair of Kyrgyz-Russian Slavic University (Bishkek, Kyrgyz Republic).

Tatiana S. Taranova, D. in Law, Professor, Head of the Civil and Legal Disciplines Chair of the Belarusian State Economic University (Minsk, the Republic of Belarus).

Yan I. Funk, Dr. of Law, Professor, Professor of the Financial Law and Legal Regulation of Economic Activities of

the Belarusian State University (Minsk, the Republic of Belarus).

Yuriy V. Chernyak, Ph. D. in History, Associate Professor of the Theory of Law and the Civil and Law Disciplines Chair of Baranovichi State University (Baranovichi, the Republic of Belarus).

Vladimir P. Shalaev, Dr. of Philosophy, Professor, Dean of the Social Technologies Department of the Federal State Budget Institution of Higher Professional Education “Volga State University of Technology” (Yoshkar-Ola, the Republic of Mari El, the Russian Federation).

Vyacheslav B. Shabanov, Dr. of Law, Professor, Head of the Criminalistics Chair of the Belarusian State University (Minsk, the Republic of Belarus).

Aleksandr P. Shevlyukov, Dr. of Economic Sciences, Professor, Head of the Accounting and Financial Management in the Sectors of the National Economy Chair of Belarusian Trade and Economic University of Consumer Cooperatives (Gomel, the Republic of Belarus).

Nickolay G. Yurkevich, Dr. of Law, Professor, Professor of the Civil Procedure and Labor Law Chair of Belarusian State University (Minsk, the Republic of Belarus).

Nikolay S. Yakovchik, Dr. of Law, Dr. of Agricultural Sciences, Professor, Director of the Institute for Advanced Studies and Retraining APK of the Belarusian State Agrarian Technical University (Minsk, the Republic of Belarus).

Editorial address:

Voikov Str. 21, 225404 Baranovichi.

Phone: +375 163 45 46 28.

E-mail: vestnik@barsu.by

Subscription indices: 00993 — for individual subscribers; 009932 — for companies.

The certificate of the registration of mass media № 1533 of 30.07. 2012 issued by the Ministry of Information of Belarus.

In accordance with the order of the board of the Higher Attestation Commission of the Republic of Belarus on January 21, 2015 № 16 the scientific and practical journal “Bulletin of BarSU” the series “History of science and archaeology. Economics. Laws” was included on the list of the scientific publications of the Republic of Belarus for publishing the results of dissertation research in history of science, archaeology, economics, laws.

Scientific and practical journal Vestnik BarSU is included into RSCI (Russian Science Citation Index), license agreement № 06-01/2016.

Published: educational institution “Baranovichi State University”.

Issued in Russian, Belarusian and English.

The journal is distributed on the territory of the Republic of Belarus.

Managing editor E. G. Hohol

Technical editor V. V. Kukresh, A. Yu. Sidorenko

Desktop Publishing V. V. Kukresh, C. M. Glushak

Proofreader S. A. Bereznyuk

Signed print 19.12.2016. Format 60 × 84 1/8. Paper xerox. Digital printing. Headset Times. Conv. pr. s. l. 19.10. Acc.-pub. s. l. 14.30. Circulation of 75 copies. Order 2607.

Free price.

Printing performance: Open Joint Stock Company “Red Star”. Certificate of the state registration of the publisher, the manufacturer and the distributor of publications № 2/7 since 28.10.2013.

Legal address: 1 Zagorodni Pereulok, 3, 220073 Minsk.

Postal address: Sovetskaya Str., 80, 225409 Baranovichi.

© BarSU, 2016

СОДЕРЖАНИЕ

ИСТОРИЧЕСКИЕ НАУКИ И АРХЕОЛОГИЯ

Кривошей Д. А. Основные этапы становления и развития культурной политики	14
Кручковский Т. Т. Падение Речи Посполитой в оценке С. М. Соловьёва	21
Леонченко Т. И. Предмет исторической науки в трактовке российской позитивистской историографии . . .	32
Литвинский А. В. Славянский этногенез в научных работах белорусских исследователей второй половины XIX — начала XX века	37
Маршала А. Ю. Архитектура школ военных кантонистов в округах военного поселения 2-й уланской дивизии	43
Янушевич И. И. Финансовое обеспечение деятельности «Союза безбожников» в Советской Беларуси (1924—1934 годы)	49

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Горбач Ю. Е. Разработка алгоритма управления финансовыми потоками промышленного предприятия с оценкой риска	54
Каштелян Т. В. Экономические аспекты воспроизводства природных ресурсов (на примере лесного хозяйства Беларуси)	59
Климук В. В., Чернова О. А. Факторообразующая инновационность модели экономического развития . . .	65
Лабейко О. А. Резервы увеличения трудового потенциала страны: проблемы изыскания и пути их решения . . .	73
Нго Ань Тует. Предлагаемый подход к развитию возобновляемых источников энергии во Вьетнаме . . .	79
Толкач А. Г. Методические подходы к исследованию комплексного социально-экономического развития субъектов малого предпринимательства на региональном уровне	84
Тымуль Е. И. Формирование системы индикаторов риска для организаций энергетики	91

ЮРИДИЧЕСКИЕ НАУКИ

Бабецкая И. Я., Мельник П. В. Право промышленной собственности как объект уголовно-правовой охраны в Украине	98
Богустов А. А. Отличительные черты модельного законодательства для государств — участников СНГ о праве интеллектуальной собственности	103
Вашкевич С. В. Правовая информация: некоторые теоретические и прикладные аспекты понимания . . .	108
Гарбуз А. А. Состояние и направления совершенствования местного самоуправления в Республике Беларусь . . .	113
Гуркова А. В. Нормотворчество местного самоуправления на территории Украины	118
Крутько Р. В. Вещные права религиозных организаций на святые мощи	123
Луцкий Р. П. Понимание позитивного права ведущими учёными Украины и Российской Федерации . . .	128
Пухов А. А. Биотерроризм и биодиверсионная деятельность как угрозы национальной безопасности Республики Беларусь на современном этапе	132
Русакевич Н. М. Информирование как способ преодоления правового нигилизма в области противодействия коррупции	138
Трафимчик И. В. Развитие в Республике Беларусь института освобождения от уголовной ответственности в связи с примирением обвиняемого с потерпевшим	142
Якимова С. В. Понятие и виды коррупционных преступлений в законодательстве Украины	147

ЗМЕСТ

ГІСТАРЫЧНЫЯ НАВУКІ І АРХЕАЛОГІЯ

Крываашэй Д. А. Асноўныя этапы станаўлення і развіцця культурнай палітыкі	14
Кручкоўскі Т. Т. Падзенне Рэчы Паспалітай у ацэнцы С. М. Салаўёва	21
Ляончанка Т. І. Прадмет гістарычнай навукі ў трактоўцы расійскай пазітывісцкай гістарыяграфіі	32
Літвінскі А. У. Славянскі этнагенез у навуковых творах беларускіх даследчыкаў другой паловы XIX — пачатку XX стагоддзя	37
Маршала А. Ю. Архітэктура школ ваенных кантаністаў у акругах ваеннага пасялення 2-й уланскай дывізіі	43
Янушэвіч І. І. Фінансавое забеспячэнне дзейнасці «Саюза бязбожнікаў» у Савецкай Беларусі (1924—1934 гады)	49

ЭКАНАМІЧНЫЯ НАВУКІ

Горбач Ю. Я. Распрацоўка алгарытму кіравання фінансавымі патокамі прамысловага прадпрыемства з ацэнкай рызыкі	54
Кашталян Т. В. Эканамічныя аспекты ўзнаўлення прыродных рэсурсаў (на прыкладзе лясной гаспадаркі Беларусі)	59
Клімук В. В., Чарнова А. А. Фактарастваральная інавацыйнасць мадэлі эканамічнага развіцця	65
Лабеяка В. А. Рэзервы павелічэння працоўнага патэнцыялу краіны: праблемы, пошукі і шляхі іх рашэння	73
Нго Ань Туэт. Прапануемы падыход да развіцця ўзнаўляемых крыніц энергіі ў В'етнаме	79
Толкач А. Г. Метадычныя падыходы да даследавання комплекснага сацыяльна-эканамічнага развіцця суб'ектаў малога прадпрыемства на рэгіянальным узроўні	84
Тымуль А. І. Фарміраванне сістэмы індыхатараў рызыкі для арганізацый энергетыкі	91

ЮРЫДЫЧНЫЯ НАВУКІ

Бабецкая І. Я., Мельнік П. В. Права прамысловай уласнасці як аб'ект крымінальна-прававой аховы ва Украіне	98
Богустаў А. А. Рысы адрознення мадэльнага заканадаўства для краін — удзельнікаў СНД аб праве інтэлектуальнай уласнасці	103
Вашкевіч С. В. Прававая інфармацыя: некаторыя тэарэтычныя і прыкладныя аспекты разумення	108
Гарбуз А. А. Стан і напрамкі ўдасканалення мясцовага самакіравання ў Рэспубліцы Беларусь	113
Гуркова А. В. Норматворчасць мясцовага самакіравання на тэрыторыі Украіны	118
Круцько Р. В. Рэчавыя правы рэлігійных арганізацый на святыя мошчы	123
Луцкі Р. П. Разуменне пазітыўнага права вядучымі вучонымі Украіны і Расійскай Федэрацыі	128
Пухаў А. А. Біятэрарызм і біядыверсійная дзейнасць як пагрозы нацыянальнай бяспекцы Рэспублікі Беларусь на сучасным этапе	132
Русакевіч Н. М. Інфармаванне як спосаб пераадолення прававога нігілізму ў галіне супрацьдзеяння карупцыі	138
Трафімчык І. В. Развіццё ў Рэспубліцы Беларусь інстытута вызвалення ад крымінальнай адказнасці ў сувязі з прымірэннем абвінавачванага з пацярпеўшым	142
Якімава С. В. Паняцце і віды карупцыйных злачынстваў у заканадаўстве Украіны	147

CONTENTS

HISTORICAL SCIENCES AND ARCHAEOLOGY

Kryvoshei D. A. The main stages of formation and development of cultural policy	14
Kruczkowski T. T. The fall of the Polish-Lithuanian commonwealth in the assessment of S. M. Solovyov	21
Leonchenko T. I. The subject of historical science in interpretation of russian positivist historiography	32
Litvinski A. B. Slavic ethnogenesis in the scientific works of belarusian researchers (second half of XIX — early XX century)	37
Marshala A. Ju. Schools for military cantonists in the districts of the 2 nd uhlan division military settlements	43
Yanushevich I. I. Financial support of the activity of the Union ofatheists in the Soviet Belarus (1924—1934)	49

ECONOMICS

Horbach Y. E. Development of financial streams management algorithm at the industrial enterprise with the assessment of risk	54
Kashatelyan T. V. Economic aspects of natural resources reproduction (by the example of forestry of Belarus)	59
Klimuk V. V., Chernova O. A. Style factors of innovation model of economic development	65
Labeyko O. A. Provisions to increase labor potential of the country: problems of finding and their solution	73
Ngô Anh Tuyet. The offered approach to development of renewables in Vietnam	79
Talkach A. G. Approaches to the assessment of integrated social and economic development of small business at the regional level	84
Tymul E. I. Formation of risk indicator system for power grid enterprises	91

LAW

Babetska I. Ya., Melnyk P. V. Industrial property law as the object of criminal law protection in Ukraine	98
Bogustov A. A. Distinctive features of the model law for the states — participants of the CIS on the law of intellectual property	103
Vashkevich S. V. Legal information: theoretical aspects of understanding and peculiarities of legislative consolidation in the Republic of Belarus	108
Garbuz A. A. Status and trends of improvement of local self-government in the Republic of Belarus	113
Hurkova A. V. Local government norm-setting in Ukraine	118
Krutsko R. V. Basis for property right occurrence on relics for religious organizations	123
Lutcky R. P. Understanding of positive right by scientists of Ukraine and Russian Federation	128
Puchov A. A. Bioterrorism and biodiversionary activity as threats to national security of the Republic of Belarus at present time	132
Rusakevich N. M. Informing as a way of overcoming the legal nihilism in the sphere of anti-corruption activity	138
Trafimchyk I. V. Development of the institute of exemption from criminal liability due to reconciliation of the accused with the victim	142
Yakimova S. V. Concept and types of corruption crimes in Ukrainian legislation	147

ИСТОРИЧЕСКИЕ НАУКИ И АРХЕОЛОГИЯ

HISTORICAL SCIENCES AND ARCHAEOLOGY

УДК 351.84:93

Д. А. Крывашэй

Дзяржаўная навуковая ўстанова «Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі», Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, вул. Акадэмічная, 1, 220072 Мінск, Рэспубліка Беларусь, +375 (17) 284 27 00, norm@tut.by

АСНОЎНЫЯ ЭТАПЫ СТАНАЎЛЕННЯ І РАЗВІЦЦЯ КУЛЬТУРНАЙ ПАЛІТЫКІ

Культурная політыка як адрэдная сфера сацыяльнага развіцця грамадства зародзілася ў сярэднявекавы і прайшла ў сваёй развіцці сем этапав. На першых этапах заметна сильное влияние церкви на сферу народной культуры. С укреплением абсолютизма и формированием национальных государств растёт государственная опека над образованием и культурой. Культурные учреждения превращаются в популяризаторов национальной идеи и получают государственную поддержку. Развитие капитализма активизирует культурные запросы буржуазии. Формируется общественно-государственная модель культурной политики. История XX века приводит примеры использования культуры в политических целях. В этот период начинает применяться и сам термин «культурная политика». В послевоенный период изменяется стратегия развития культурной политики от «культуры для всех» до мультикультурализма и анимационной концепции. Процессы развития постиндустриального общества с ведущим вниманием на сферу услуг и потребления поставили перед культурной политикой задачу продвижения культурных индустрий, стимулирования частных инвестиций и дальнейшей децентрализации управления.

Ключевые слова: культурная политика; управление культурой; национальное государство; государственная поддержка культуры.

Бібліогр.: 15 назв.

D. A. Kryvoshei

State Scientific Institution “Institute of History of the National Academy of Sciences of Belarus”, Ministry of Education of the Republic of Belarus, 1, Akademichnaja str., 220072 Minsk, the Republic of Belarus, +375 (17) 284 27 00, norm@tut.by

THE MAIN STAGES OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF CULTURAL POLICY

The cultural policy as a separate sphere of social development originated in the Middle Ages and went through seven stages. In the early stages the Church heavily influenced on the sphere of popular culture. State care about education and culture increased with the consolidation of absolutism and formation of national states. Cultural institutions were transformed into promoters of national ideas and received state support. The development of capitalism intensified cultural needs of bourgeoisie. The public-state model of cultural policy formed.

The history of the twentieth century also provided examples of the use of culture for political purposes. During that period the term “cultural policy” came into use. In the postwar period the strategy for the development of cultural policy changed from “culture for all” to the concepts of multiculturalism and animation. The development processes of post-industrial society with the major attention to the scope of services and consumption assign the following tasks to cultural policy: promotion of cultural industries, encouragement of private investments and further decentralization of management.

Key words: cultural policy; cultural management; national state; the state support of culture.

Ref.: 15 titles.

Уводзіны. Культурная палітыка разглядае культуру выключна ў сацыялагічным (функцыянальным) вызначэнні як рэгулятар чалавечых паводзін. Сярод сродкаў, пры дапамозе якіх рэалізуецца культурная палітыка, выдзяляюцца сацыяльныя інстытуты рэлігіі, мастацтва і навукі. Менавіта яны разам

з каналамі распаўсюджання (адукацыяй і масавымі камунікацыямі) ствараюць магутны комплекс, які фарміруе карціну свету ў масавай свядомасці [1, с. 70].

Мэтай нашага даследавання з'яўляецца выяўленне асноўных этапаў станаўлення і развіцця культурнай палітыкі як адной са сфер публічнай палітыкі. На сёння не існуе абагульняючых прац па дадзенай праблеме. Асобныя аспекты праблемы разглядаліся ў рамках даследаванняў гісторыі адукацыі, друку, цензуры, культуры.

Метадалогія і метады даследавання. Для вырашэння пастаўленых задач мы выкарыстоўвалі сістэмны, тыпалагічны і параўнаўчы метады. Асноўнымі прынцыпамі былі абраны прынцыпы гістарызму і аб'ектыўнасці. Для эфектыўнага вывучэння культурнай палітыкі ў яе гістарычным развіцці намі выкарыстоўваўся міждысцыплінарны падыход: улічваліся змены ў сацыяльным і культурным жыцці грамадства, развіццё філасофскай і грамадска-палітычнай думкі, адукацыі і культуры. Аналізам былі ахоплены змены ў поглядах на месца і ролю дзяржавы ў кіраванні свецкім грамадствам, аспекты станаўлення і развіцця нацыяналізму як асновы пабудовы свецкай дзяржавы ў Еўропе.

На падставе гэтага намі выдзелены некалькі этапаў у гісторыі культурнай палітыкі.

Асноўная частка. Культурная палітыка ў сярэднявечча. Галоўным суб'ектам ў здзяйсненні культурнай палітыкі выступала царква, якая выкарыстоўвала мастацтва для фарміравання карціны свету і атрымлівала з рук дзяржавы права кантролю за развіццём мастацтва ўвогуле. Нельга, аднак, гаварыць аб татальным панаванні царквы над культурным жыццём народа. Магутнымі былі традыцыі язычніцтва. Гэта тлумачыцца адсутнасцю трывалых інфармацыйна-камунікацыйных сувязей у дзяржаўных утварэннях часоў ранняга сярэднявечча ва ўмовах панавання натуральнай гаспадаркі.

У высокім сярэднявеччы з узнікненнем гарадоў узрасла роля такіх суб'ектаў культурнай палітыкі, як гарадскія абшчыны. Назіраецца рэзкі ўздым развіцця тэхналогій, рост таваразвароту і пашырэнне камунікацыйнай прасторы. Расце практычная запатрабаванасць у адукацыі, што прыводзіць да росту колькасці і разнастайнасці адукацыйных устаноў. Развіццё таварна-грашовых адносін, рост гарадоў, распаўсюджанне асветы і звязанага з ёй вальнадумства суправаджалася ростам ерасяў, для барацьбы з якімі каталіцкая царква стварае інквізіцыю.

З XIV стагоддзя ўжо не царква а гарадскія рады разам з цэхамі рамеснікаў выступаюць арганізатарамі культурных акцый. Найбольш дасведчаныя іх ўдзельнікі аб'ядноўваюцца ў асаблівыя «братэрствы», якія становяцца першымі прафесійнымі аб'яднаннямі творцаў.

Адной са складовых частак культурнай палітыкі гэтага перыяду была рэлігійная цензура над распаўсюджаннем і тлумачэннем Святога Пісання. Ва ўмовах рукапіснага стварэння новых кніг цензура не мела вялікага значэння.

Культурная палітыка канца XV — першай паловы XVII стагоддзя. У ранні Новы час, ці эпоху Адраджэння, адбываецца радыкальная ломка традыцыйнай народнай культуры, ствараецца новая культура. Ва ўмовах жорсткай рэлігійнай барацьбы былі забаронены чарадзейныя п'есы і містэрыі, народныя казанні, святочныя рэлігійныя фэсты і паломніцтвы. Распачаліся ганенні на актораў і менестрэляў. Пад забарону патрапілі кірмашы, карнавалы, народныя танцы, лялечныя спектаклі і народная рэлігійная драма. Знішчаліся абразы і скульптуры, спальваліся кнігі, высякаліся «майскія дрэвы» [2, с. 240]. У Рэчы Паспалітай адбываецца радыкальная рэформа веравызнання — ствараецца ўніяцкая царква.

Развіццё гуманістычных ідэй прыводзіць да ломкі ідэалагічных поглядаў на дзяржаву. Адбываецца важная змена ў асяроддзі суб'ектаў культурнай палітыкі. Пасля хвалі рэфармацыйных рухаў XVI стагоддзя ў шэрагу краін Заходняй Еўропы каралі пачалі прызначаць вышэйшых духоўных асобаў пратэстанцкіх цэркваў. А ў некаторых нямецкіх пратэстанцкіх княствах самі курфюрсты прымалі на сябе абавязкі епіскапаў. Як у пратэстанцкіх, так і ў каталіцкіх краінах адбывалася наступленне на правы духавенства [3, с. 131].

Лакальнасць традыцыйных жыццёвых светаў і «сегментарнасць» грамадскасці дазволіў пераадолець новы сродак камунікацыі эпохі Адраджэння — друкаваная кніга. Паступова публічная сфера развівалася ў напрамку палітычна ангажаванай грамадзянскай супольнасці [4, с. 121]. Дзякуючы кнігадрукаванню, рэфарматары здолелі данесці да грамадства свае ідэі.

З фарміраваннем абсалютысцкіх дзяржаў пачала распаўсюджвацца ідэя нацыянальнай дзяржаўнасці. Яе ідэолагам выступала маладая буржуазія. На аснове гуманістычнага светапогляду фарміруецца культурнае свецкае асяроддзе. У асобе гуманістаў мы бачым свецкую інтэлігенцыю. Аднак яна яшчэ нешматлікая, а яе погляды незразумелыя грамадству, у якім пануе рэлігійны светапогляд.

Пасля рэлігійных смут XVI стагоддзя абсалютызм з апораю на царкву пранікае ва ўсе часткі сацыяльнага арганізма. Улады пераследуюць народныя традыцыі, ствараецца новая культура, якая грунтуецца на ідэях гуманізму і аказвае магутнае ўздзеянне на фарміраванне светапогляду асобы. Генрых IV Бурбон (1589—1610) пасля доўгіх рэлігійных войнаў сфармуляваў далёка ідучыя планы палітычнага, гаспадарчага і культурнага аднаўлення Францыі. У час праўлення Людовіка XIII з'яўляюцца першыя культурныя інстытуты, у задачы якіх уваходзіць ахова культурнай артадоксіі. Такую ролю выконвалі створаныя Французская акадэмія (1635) і Акадэмія жывапісу і скульптуры (« l'Académie de peinture et de sculpture », 1642).

Рэфармацыя натхніла свецкую ўладу на тое, каб у поўнай меры выкарыстаць дадзеныя ёй паўнамоцтвы ва ўсіх сферах грамадскага і прыватнага жыцця [5, с. 50]. Ствараецца свецкая цэнзура. Шэраг абмежаванняў і правіл культурнага жыцця ўтрымліваюцца ў разнастайных пастановах гарадскіх ўладаў і гільдый (брацтваў). Гэта абгрунтоўвалася прадухіленнем амаральнасці і палітычнай непакоры, абаронаю царквы [6, с. 72].

Культурная палітыка другой паловы XVII — 80-х гадоў XVIII стагоддзя. З умацаваннем абсалютызму пытанням культуры надаецца ўсё больш увагі. У асобных краінах назіраецца стварэнне такіх культурна-мастацкіх інстытутаў, як каралеўскія музычныя і драматычныя тэатры. Адбываецца фарміраванне дзяржаўнай сістэмы кіравання імі, ліквідуюцца інстытуты тэатральнага самакіравання, пачынае ажыццяўляцца кантроль за рэпертуарнай палітыкай. Нормай жыцця дзяржаўнай мастацкай установы становіцца атрад кіраўнікоў-чыноўнікаў (упраўляючыя, адміністратары, дырэктары). Такім чынам нарадзілася новая форма адносін, якая існуе да цяперашняга часу.

Расце колькасць краін, у якіх акрамя каралеўскіх тэатраў засноўваюцца акадэміі мастацтваў. Іх стварэнне мела на мэце не толькі садзейнічаць прапагандзе афіцыйнага мастацтва, афіцыйна зацверджаных ідэалаў і мастацкіх каштоўнасцей. Каралеўскія акадэміі і тэатры падымалі аўтарытэт мастацкай працы і садзейнічалі яе прафесіяналізацыі. Пры каралеўскіх тэатрах ствараліся школы [7, с. 77, 78].

Многія каралеўскія тэатры, бібліятэкі, зборы старажытнасцей становяцца часткова ці поўнасцю адкрытымі для публікі. Закладваюцца асновы муніцыпальнай і дзяржаўнай падтрымкі культурных мерапрыемстваў.

У XVIII стагоддзі мастацкія ўстановы былі ўключаны ў сферу дзяржаўнай падтрымкі. Гэта абгрунтоўваецца як пашырэннем асветы сярод насельніцтва, так і эканамічнымі выгодамі.

Адначасова, незалежна ад дзяржавы, дзякуючы трэцяму саслоўю, пашыраюцца ідэі свабоды, роўнасці і братэрства. Гэта ставіць пад пагрозу само існаванне манархій. Дзяржаўная культурная палітыка ў многіх краінах набывае ахоўны характар. Яскравым таму сведчаннем служыць цэнзура, пераслед асобных прадстаўнікоў культуры, спыненне дзейнасці ўстаноў культуры, друкарняў. У асобных пратэстанцкіх краінах цэнзура была адменена. Побач з цэнзурай кніг і перыядычных выданняў распаўсюджваецца цэнзура тэатральных пастановак.

Працягваецца ўніфікацыя моваў. Народная адукацыя ў асобных краінах (Швецыя, Прусія, Аўстрыя) была пастаўлена пад нагляд дзяржавы. У 1773 годзе ў Рэчы Паспалітай была створана Адукацыйная камісія — фактычна першае міністэрства асветы ў Еўропе.

У гэты перыяд з'яўляецца новы аб'ект культурнай палітыкі — аўтарскае права. Твор мастацтва стаў разглядацца як уласнасць, якая можа быць прададзена ці здадзена ў наём. Акрамя гэтага, з пункту гледжання дзяржаўнага нагляду спрашчаўся кантроль за прыналежнасцю твора канкрэтнай асобе, выкананнем канкрэтнага твора, атрыманнем аўтарскага ўзнагароджання, за распаўсюджаннем і продажам.

Культурная палітыка буржуазнага грамадства і каланіялізму (90-я гады XVIII — пачатак XX стагоддзя). Гэта перыяд выпявання еўрапейскіх нацый як новых сацыяльна-гістарычных супольнасцей і фарміравання нацыянальных дзяржаў. Сацыяльныя адносіны трансфармуюцца ў капіталістычныя. Назіраецца актывізацыя інтэлектуальнага жыцця. Фарміруецца канцэпцыя сацыяльнай дзяржавы, у якой заўважна сукупнасць ўрадавых практык ўмяшання ў сферу культуры. Асабліва

ўвага надаецца захаванню культурнай спадчыны, практычнаму набліжэнню народа да культуры. У мэтах кансалідацыі нацыі засноўваюцца нацыянальныя ўстановы культуры (музеі, галерэі, бібліятэкі), уводзіцца паняцце гістарычнага помніка і распрацоўваюцца прынцыпы яго аховы.

У кантэксце рэалізацыі праектаў нацыянальных дзяржаў ставіцца задача гамагенізацыі культуры, стварэння аднароднага сацыяльнага і культурнага ландшафту. Улады вядуць барацьбу з дыялектамі і культурнай разнастайнасцю. Насаджаюцца ўніверсальныя нормы мовы, выпрацоўваюцца каноны нацыянальнай культуры [8].

Усеагульная адукацыя становіцца клопатам дзяржавы. Школы паступова выводзяцца з-пад уплыву царквы. Поруч з еўрапейскімі краінамі адукацыйныя рэформы, накіраваныя на стварэнне свецкіх школ, увядзенне ўсеагульнай пачатковай адукацыі, былі праведзены ў Асманскай імперыі ў перыяд Танзімата. Абавязковая пачатковая адукацыя была ўведзена ў Японіі ў ходзе рэформ Мэйдзі.

Нямецкая канцэпцыя Kulturstaat (дзяржавы, якая здзяйсняе культурныя мэты) у дзяржаўным кіраванні адзначала для культурнай палітыкі карэктуючы адміністрацыйнага і фінансавага забеспячэння. Публічная падтрымка культурных устаноў стала з гэтага часу «нацыянальнай задачай», на рэалізацыю якой усё часцей накіроўваюцца сродкі з дзяржаўнага і муніцыпальнага бюджэтаў [6, с. 73].

Да канца XIX стагоддзя, дзякуючы грамадскай ініцыятыве, складваецца грамадска-дзяржаўная мадэль культурнай палітыкі. Разнастайныя грамадскія аб'яднанні, мецэнацтва сталі паўнапраўнымі суб'ектамі культурнай палітыкі. Найбольш яркая ўдзел грамадства ў культурнай палітыцы бачны ў ЗША, дзе асноўныя ініцыятывы ў сферы культуры былі прадастаўлены прыватным асобам.

Задача стварэння адзінай нацыі становіцца вядучай у культурнай палітыцы ЗША. На мяжы XIX—XX стагоддзяў узнікае ідэя «плавільнага катла» («плавільнага тыгля»). Яна стала стрыжнем культурнай палітыкі ЗША [9, с. 204—205].

Культурная палітыка ў «эпоху катастрофаў» (1914 — пачатак 1950-х гадоў). У новых дзяржавах, створаных пасля Першай сусветнай вайны, актыўна распрацоўвалася моўная палітыка, нацыянальны курс дзяржавы, канцэпцыя нацыянальных і публічных музеяў і бібліятэк, новыя сімвалы, знакі і помнікі. Ішла праца па стварэнні матэрыяльнай базы новых тыпаў ідэнтычнасці, ладу жыцця, спосабаў індывідуальных і грамадскіх паводзін. Культурная палітыка многіх краін мела цэнтралізаваны характар, пры якім вядучая роля адводзілася дзяржаве. Цэнтралізаваная культурная палітыка была накіравана на пашырэнне сеткі ўстаноў культуры. Яны ствараліся і накіроўваліся цэнтральнай уладай. У аснову гэтай палітыкі было пастаўлена культурнае спажыванне.

У гэты час з'явіліся першыя азначэнні тэрміна «культурная палітыка». Так, у 1929 годзе ў «Дзяржаўным лексіконе» Гердэра даецца тлумачэнне паняцця «культурная палітыка» як «выкарыстанне інтэлектуальных і культурных рэсурсаў дзяржаваю» (“Einsatz geistiger Mittel und kultureller Mittel durch den Staat”) [10, с. 693]. У гады нацысцкай дыктатуры ў Германіі гэты тэрмін шырока выкарыстоўваўся.

Таталітарныя дзяржавы (СССР, Германія, Італія) разглядалі культуру як інструмент укаранення ў свядомасць людзей партыйна-дзяржаўных каштоўнасцей. У культуры панаваў класавы падыход. Дзяржава актыўна ўмешвалася ў культурна-творчы працэс. Культура выкарыстоўвалася ў якасці зброі ідэалагічнай барацьбы. Актыўна дзейнічала цензура мастацкіх твораў, радыё, кіно, друку.

У ЗША законам 1917 года была замацавана перавага прыватнага сектара ў сферы культуры. Аднак у 1930-я гады адбыўся адыход ад вызначаных прынцыпаў. Гэта было звязана з рэалізацыяй федэральных культурных праграм «новага курса» прэзідэнта Франкліна Рузвельта. Праведзеныя ў часы «вялікай дэпрэсіі», яны дазволілі захаваць культурны сектар эканомікі. Папулярнай стала ідэя аб тым, што дэмакратычны ўрад павінен пераследаваць мэты, якія адрозніваюцца ад мэтаў прыватных прадпрыемстваў. Толькі так можна апраўдаць дзяржаўныя субсідыі, накіраваныя ў сферу культуры.

Працягваюцца мадэрнізацыйныя працэсы ў краінах Азіі. У Турцыі з 1924 года праводзіцца радыкальная палітыка лаіцызму. Ствараецца свецкая дзяржава з апорай на турэцкую мову на аснове новага алфавіту. Культурная палітыка была накіравана на кансалідацыю нацыі, умацаванне нацыянальнай тоеснасці, стварэнне монаэтнічнай дзяржавы. Істотная ўвага надавалася рэалізацыі прынцыпу народнасці. Музеі краіны становяцца часткай нацыянальнай палітыкі. Яны вырашалі задачу прапаганды і згуртавання нацыі [11].

Станаўленне культурнай палітыкі як асобнай навуковай дысцыпліны і суб'екта публічнай палітыкі (1950-я — 1980-я гады). У 1950-я гады культура разумелася як універсальная каштоўнасць,

даступнасць да якой дзяржава «ўсеагульнага дабрабыту» павінна забяспечыць усім грамадзянам. Культурныя шанцы павінны быць аднолькавымі ў цэнтры і на перыферыі. Сфера культурнай палітыкі была супрацьпастаўлена сферы культурных індустрый і культуры забаў. Ставілася задача далучыць да «высокай» культуры кожнага. З гэтай мэтай разгортваецца будаўніцтва культурных устаноў у рэгіёнах [9].

Дзякуючы эканамічнаму росту культурная палітыка была адной з прыярытэтных галін шмат у якіх краінах Еўропы. Сведчаннем гэтага з'яўляецца стварэнне асобных міністэрстваў культуры. У 1953 годзе яно было створана ў СССР. Па дадзеных ЮНЕСКА, да канца 1980-х гадоў больш чым у 117 краінах свету меліся адпаведныя міністэрствы і органы, што кіравалі культурай.

Інстытуцыяналізацыя культурнай палітыкі дае штуршок фарміраванню асобнага напрамку навуковых даследаванняў, якое спалучыла ў сабе пытанні культуралогіі, дзяржаўнага кіравання, эканомікі, сацыялогіі. Вялікую папулярнасць набыў параўнаўчы метада даследавання культурнай палітыкі, назіралася павышэнне зацікаўленасці як культурнымі, так і даследаваннямі публічнай адміністрацыі, эканомікі культуры і, асабліва, эканамічных і прававых ўмоў вытворчасці і дыстрыбуцыі культурных паслуг. Гэта час першых міждысцыплінарных і міжнародных даследаванняў, эпоха станаўлення і развіцця навуковых сетак ў галіне сацыяльных навук. У 1960-х гадах паняцце «культурная палітыка» было ўведзена ў шырокі навукова-практычны абарот на круглым сталі ЮНЕСКА ў Манакі (1967) [12, с. 5].

У выніку росту зацікаўленасці праблемай параўнаўчых даследаванняў культурнай палітыкі ў рамках ЮНЕСКА ў 1970 годзе адбылася першая канферэнцыя міністраў культуры. У тым жа годзе ў Венецыі пад эгідай ЮНЕСКА сабралася першая сусветная канферэнцыя міністраў культуры. На ёй былі вызначаны чатыры пастулаты, накіраваныя на арганізацыю культурна-асветнага жыцця: дзяржаўная адказнасць за справы культуры; наданне культуры аднолькавых правоў з адукацыяй і навукай; прымяненне планаў і прагнозаў развіцця культурнай палітыкі; сувязі прадстаўнікоў дзяржаўнай адміністрацыі з навукова-даследчымі асяродкамі [13]. Рэгіянальныя канферэнцыі міністраў культуры склікаліся потым дастаткова рэгулярна. Як і чакалася, яны садзейнічалі нараджэнню і распаўсюджанню ідэй і новых практык.

Інтарэс да гэтай тэмы ў далейшым прывёў да распрацоўкі ЮНЕСКА і Еўрапейскай камісіяй розных буйнамаштабных праграм, абсерваторый і навуковых сетак з мэтай маніторынгу і апісання стану культурнай палітыкі ў краінах-членах. У рамках ЮНЕСКА пачынаюць рэгулярна рыхтавацца публікацыі з серыі «Даследаванні і дакументы культурнай палітыкі».

У 1970-я гады стратэгія культурнай палітыкі была перагледжана. На змену лозунгу «культура для ўсіх» прыйшоў лозунг «культура для кожнага». Гэта гарантавала права на творчасць і самавыражэнне, павагу да культурнай разнастайнасці. Была ўзмоцнена дэцэнтралізацыя кіравання сферай. Дзяржава абавязвалася падтрымліваць як прафесійную, так і аматарскую дзейнасць. У выніку з'явіліся мультыкультуралізм і анімацыйная канцэпцыя, якія патрабавалі актыўнага ўключэння грамадзян у культурнае жыццё. Размывалася аўтаномія прафесіяналаў і мяжа паміж высокай і народнай культурамі.

З сярэдзіны 1950-х гадоў назіраецца тэндэнцыя ўзаемазвязі дзяржаўных і прыватных устаноў культуры ў ЗША. Адбываецца ўсё большае ўмяшанне дзяржавы ў рэгуляцыю культурнага жыцця. Пасля працяглых дэбатаў у Кангрэсе і шырокай дыскусіі ў краіне ў 1965 годзе быў заснаваны Нацыянальны фонд мастацтваў і гуманітарных навук. У 1980-я гады пры адміністрацыі Р. Рэйгана прыярытэтнай мадэллю дзяржаўнай палітыкі ЗША стаў «новы федэралізм», які прывёў да значнага ўзмацнення і без таго моцных пазіцый прыватных дабрачынных фондаў, спонсарскіх арганізацый і іншых недзяржаўных інстытутаў [14, с. 85].

У 1980-я гады мэты культурнай палітыкі атрымалі новы напрамак. Культурныя мерапрыемствы сталі разглядацца як інструменты дасягнення сацыяльных мэтай. Ва ўмовах эканамічнага крызісу культуры і мастацтва павінны былі вырашаць праблемы беспрацоўя, рэінтэграцыі маладых людзей і інш.

У гэты час з'яўляюцца навуковыя распрацоўкі тыпаў і мадэляў культурнай палітыкі. Былі зроблены спробы вызначэння і апісання сувязей паміж нацыянальнай культурнай палітыкай і культурным, інтэлектуальным і гістарычным кантэкстамі тых краін, у якіх яны развіваліся. «Мазгавым цэнтрам» вызначэння мадэляў развіцця культурнай палітыкі ў Еўропе становіцца дацкая асацыяцыя CIRCLE (Cultural Informational and Research Centers Liaison in Europe), створаная ў 1984 годзе. У 1986 годзе Савет Еўропы пачаў рэалізоўваць праграму падрыхтоўкі і аналізу аглядаў культурнай палітыкі розных краін.

Культурная політика ў эпоху інфармацыйнага грамадства (1990-я гады — цяперашні час).

У гэты перыяд працягваецца дэцэнтралізацыя культурнай палітыкі і афармляецца інструментальны падыход да яе. Прынцыповая каштоўнасць культуры стала вызначацца яе здольнасцю служыць разнастайным палітычным мэтам і стратэгіям, накіраваным на грамадскае развіццё ці рашэнне сацыяльных праблем.

Дэцэнтралізацыя адкрыла дарогу такім актарам культурнай палітыкі, як прыватны капітал, грамадскія арганізацыі, дзяржаўныя адміністратары з галін, не звязаных з культурай. Пашыраецца практыка дзяржаўна-прыватнага партнёрства і міжгаліновых культурных праектаў. На змену прадстаўленню аб тым, што культурная палітыка з'яўляецца кампетэнцыяй тых, хто прымае рашэнні на нацыянальным узроўні, прадстаўнікоў публічнай адміністрацыі, прыходзіць канцэпцыя «крэатыўнага кіравання».

Адначасова ў сферу культурнай палітыкі ўключаюцца культурныя індустрыі. У 1990-я гады ў Аўстраліі ў якасці асноўнай ідэі вызначаецца ідэя «крэатыўнай нацыі». Яна мела дзве задачы: працаваць у напрамку поўнага прызнання мультыкультуралізму і прасоўваць творчыя індустрыі. У Еўропе гэтая ідэя пачала рэалізоўвацца ў Вялікабрытаніі з 1997 года.

Істотныя змены канцэпцыі культурнай палітыкі адбыліся пасля сусветнага крызісу 2009—2011 гадоў. Большасць краін, якія рэалізавалі мадэль дзяржавы «ўсеагульнага дабрабыту», зменшылі дзяржаўнае фінансаванне сферы культуры. Пры гэтым першачарговае значэнне стала надавацца актывізацыі дзейнасці ўстаноў па паляпшэнні сваіх даходаў і стымуляванні прыватных інвестыцый з мэтай фінансавання культурнага жыцця.

Поруч з відавочным ў пачатку другога дзесяцігоддзя XXI стагоддзя змяншэннем дзяржаўнай падтрымкі сферы культуры ў краінах Еўропы назіраецца істотнае павелічэнне публічных выдаткаў у гэтую сферу ў Кітаі. У краіне рэалізуецца новая канцэпцыя выкарыстання культуры ў якасці асноўнага складніка росту сукупнай моцы дзяржавы. Цэнтральны камітэт Камуністычнай партыі Кітая ў 2011 годзе абвясціў аб новай стратэгіі развіцця краіны — пабудове «магутнай культурнай дзяржавы» («вэньхуа цяньго»). Была пастаўлена задача садзейнічаць дасягненню «рыўка» ў развіцці культурнай індустрыі і фарміраванні культурна-індустрыяльнай сістэмы [15].

Заклучэнне. Культурная палітыка як асобная сфера сацыяльнага развіцця грамадства зарадзілася ў сярэднявеччы і прайшла ў сваім развіцці сем этапаў. Асноўнымі яе суб'ектамі былі дзяржаўныя структуры, царква, органы грамадскага самакіравання і прадпрымальнікі. Адбываліся змены ў непасрэдным аб'екце культурнай палітыкі. На розных этапах развіцця змяняліся як вядучыя суб'екты, так і сферы культуры, якія падпадалі пад іх уздзеянне.

На першых этапах заўважныя моцны ўплыў царквы на сферу народнай культуры. З умацаваннем абсалютызму і фарміраваннем нацыянальных дзяржаў расце дзяржаўная апека над адукацыяй і культурай. Культурныя ўстановы ператвараюцца ў папулярызатараў нацыянальнай ідэі, атрымліваюць дзяржаўную падтрымку.

Развіццё капіталізму актывізуе культурныя запыты буржуазіі. Фарміруецца грамадска-дзяржаўная мадэль культурнай палітыкі. Рост рабочага руху прымушае звярнуць ўвагу на сацыяльную сферу. Выпрацоўваецца мадэль сацыяльнай дзяржавы, у якой важнае месца надаецца культуры.

Гісторыя XX стагоддзя падае прыклады выкарыстання культуры ў палітычных мэтах. У гэты перыяд пачынае выкарыстоўвацца і сам тэрмін «культурная палітыка». Відавочнай становіцца неабходнасць дзяржаўнай апекі над сферай культуры. Назіраецца істотны рост колькасці краін, у якіх дзейнічаюць асобныя міністэрствы культуры. У пасляваенны перыяд адбываецца паступовая змена стратэгіі развіцця культурнай палітыкі ад «культуры для ўсіх» да мультыкультуралізму і анімацыйнай канцэпцыі.

Працэсы развіцця постіндустрыяльнага грамадства з вядучай увагай на сферу паслуг і спажывання паставілі перад культурнай палітыкай задачу прасоўвання культурных індустрыяў, стымулявання прыватных інвестыцый і далейшай дэцэнтралізацыі кіравання.

Список цитируемых источников

1. Жидков, В. С. Культурная политика России: теория и история / В. С. Жидков, К. Б. Соколов. — М. : Акад. проект, 2001. — 590 с.
2. Бэрк, Питэр. Народная культура Европы раннего нового времени / Питэр Бэрк ; науч. ред. А. Лис ; пер. с англ. языка: И. Ганецкая. — Минск : Техналогія, 1999. — 380 с.
3. Тревельян, Д. М. Социальная история Англии : Обзор шести столетий от Чосера до королевы Виктории / Д. М. Тревельян ; пер. с англ. А. А. Крушинской и К. Н. Татариновой ; под ред. и с предисл. В. Ф. Семенова. — М. : Изд-во иностр. лит., 1959. — 607 с.
4. Habermas, J. Vorstudien und Ergänzungen zur Theorie des kommunikativen Handelns / J. Habermas. — Frankfurt a. M., 1984. — 607 s.
5. Раев, М. Регулярное полицейское государство и понятие модернизма в Европе XVII—XVIII веков: попытка сравнительного подхода к проблеме / М. Раев // Американская русистика. Императорский период. — Самара : Самар. ун-т, 2000. — С. 48—63.
6. Wagner, Bern. Kulturpolitik. Begründungen und Legitimation / Bern Wagner // Kulturpolitische Mitteilungen. — 2006. — IV (№ 115). — S. 72—73.
7. Петрова, Т. Г. Трансформация культуры Западной Европы в свете социально-политических и идеологических стратегий нового времени : автореф. дис. ... канд. культурологии : 24.00.01 / Т. Г. Петрова. — М. : [б. и.], 2004. — 20 с.
8. Хестанов, Руслан. FAQ: Изобретение культурной политики. 7 фактов о первом министерстве культуры, политике СССР и мультикультурализме [Электронный ресурс] / Руслан Хестанов // Постнаука. — Режим доступа: <http://postnauka.ru/faq/31218>. — Дата доступа: 24.02.2016.
9. Хантингтон, С. Кто мы? : Вызовы американской национальной идентичности : пер. с англ. / С. Хантингтон ; вступ. ст. И. Феоктистова. — М. : АСТ : Транзиткнига, 2004. — 635.
10. Staatslexikon in 5 Bände. Band III: Kapitulationen bis Panslavismus. — Freiburg i. Br. : Herder, 1929. — 1935 s.
11. Измайлов, Р. И. Кемализм и модернизационные процессы в Турции в 20—30-е годы XX века [Электронный ресурс] / Р. И. Измайлов // Медина. — Режим доступа: http://www.idmedina.ru/books/materials/turkology/1/turk_izmailov.htm. — Дата доступа: 24.02.2016.
12. Cultural policy: a preliminary study. — Paris : UNESCO, 1969. — 36 p.
13. UNESCO. Intergovernmental Conference on Institutional, Administrative and Financial Aspects of Cultural Politics. Draft Final Report / UNESCO. — Venice, 1970. — 76 p.
14. Филимонов, Г. Ю. Истоки формирования культурной политики США / Г. Ю. Филимонов // Вестник РУДН. Сер. : Политология. — 2011. — № 2. — С. 79—91.
15. Smits, Yolanta. China country report / Preparatory action "Culture in EU external relations" [Electronic resource] / Yolanta Smits // European Commission. — Mode of access: http://ec.europa.eu/culture/policy/international-cooperation/documents/country-reports/china_en.pdf. — Date of access: 24.02.2016.

Поступила в редакцию 01.06.2016.